

המסר של שמע ישראל

מידי בוקר וערב אנו אומרים
את תפילת 'שמע ישראל' ולאחריה
את 'והיה אם שמוע'.
מהם המסרים השונים של שתי הפרשיות?
ואיך זה קשור לשאלת השאלות:
מי אחראי על חינוך הילדים
- בית הספר או ההורים?

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת ואתחנן

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר: jewishinsights@shluchim.org

©

Published and Copyright 2022 by

Shluchim Office International

816 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

718.221.0500

5782 - 2022

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

תוכן השיעור:

5. א. הבורא או המצוות?

בפרשה אנו קוראים את "שמע ישראל" (מקור 1) אותה אומרים בכל יום, כשלאחריה אומרים את "והיה אם שמוע" (מקור 2) הכתובה בפרשה הבאה (פרשת עקב). רבי יהושע מסביר מדוע הסדר נקבע כך: כי יהודי צריך לקבל על עצמו בתחילה עול מלכות שמים ולאחר מכן עול מצוות. (מקור 3) המדרש מסביר זאת באמצעות משל. (מקור 4)

7. ב. הלימוד או המעשה?

הרבי מציין שבפרשה הראשונה מוזכר קודם לימוד התורה ואחר כך קיום המצוות, ואילו בפרשה השנייה הסדר הוא הפוך (מקורות 5 ו-6). ומסביר שזה מבטא את המחלוקת שמופיעה בתלמוד האם תלמוד גדול ממעשה או להיפך (מקור 7).

10. ג. ללמוד או ללמד?

ב'שמע' כתוב – "ודברת במ" וב'והיה אם שמוע' כתוב – "לדבר במ". המילים כמעט זהות אך עם משמעות שונה לחלוטין (מקורות 8 ו-9). בפרשה הראשונה הן מתייחסות לאב, ואילו בפרשה השנייה הן מתייחסות לבנים ולתלמידים.

מרחיב הרבי: על התנהגות ההורים להיות תואמת ללימוד שהילד מקבל בבית הספר. על כל הורה להשקיע חצי שעה בכל יום כדי לחזק את בני ביתו בקיום התורה והמצוות, ואף להיות דוגמה חיה לבני המשפחה.

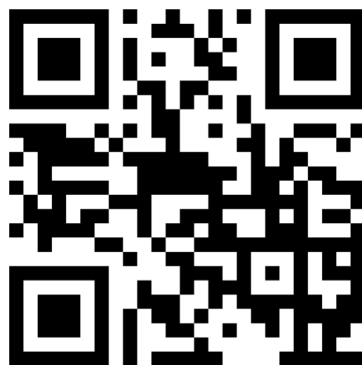
פתיחה

התפילה הידועה ביותר היא "שמע ישראל", אותה אומרים כל יום בסדר התפילה יחד עם "והיה אם שמוע". למרות שהמילים בשתי הפרשיות דומות, יש בהן משמעות שונה. שיעור על חינוך יהודי, ועל הדרך הנכונה להעביר לבן ולבת את המסר בן אלפי הדורות "תורה צוה לנו משה" ולהחדיר בהם גאווה יהודית אמיתית.

השיעור לפרשת ואתחנן

ממאמר ד"ה והיה אם שמוע, כ"ף מנחם-אב, ה'תשכ"ח, הנחה בלתי מוגה, ומשיחת כ"ף מנחם-אב, ה'תשכ"ח, רשימת השומעים בלתי מוגה. תורת מנחם כרך נ"ג, עמודים, 358 ואילך, ו-395 ואילך

[לשמיעת הקלטה מהשיחה לחץ כאן](#)

א. הבורא או המצוות?

בפרשתנו אנו קוראים את התפילה המפורסמת ביותר – "שמע ישראל", אותה אנו אומרים בכל יום בתפילה, בוקר וערב.

מקור 1 ספר דברים, פרק ו', פסוקים ד-ט

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום עליכם. ושמעתם לבנין ודברתם בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות עליך והיו לטטפת ביו עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך.

מקור 2 ספר דברים, פרק י"א, פסוקים י"ג-ט"ז, י"ט

לאחר תפילת "שמע ישראל" הכתובה בפרשת ואתחנן, אנו קוראים תפילה נוספת – "והיה אם שמוע" הכתובה בפרשה אותה נקרא בשבוע הבא – פרשת עקב.

והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר-ארצכם בעת יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם... ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרך ובשכבך ובקומך.

מקור 3 משנה, מסכת ברכות, פרק ב', משנה ב'

רבי יהושע מסביר מדוע בסדר התפילה אומרים קודם את ה'שמע', ולאחריו את 'והיה אם שמוע'.

אמר רבי יהושע בן קרחה, למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע? אלא כדי שיקבל עליו על מלכות שמים תחלה, ואחר כך יקבל עליו על מצות.

(בפרשנים (תוספות יו"ט) מבוארת שאלת רבי יהושע בן קרחה, שהרי אין לבאר ששמע קודמת לוהיה אם שמוע רק מתוך קדימותה בחומש, שהרי פרשת ציצית המסודרת לנו אחרונה – קודמת לשתיהן. על כן מבאר רבי יהושע שיש כאן סדר שיטתי רעיוני – שעל האדם לקבל תחילה עול מלכות שמים ואחר כך עול מצוות.)

קבלת עול מצוות מגיעה על בסיס קבלת עול מלכות שמים

מה ההבדל בין קבלת עול מלכות שמים לקבלת עול מצוות?

”עול מצוות” זה עשיית הדברים בפועל, לדוגמה, לקבל על עצמי לקיים מצווה – לאכול מצה או להניח תפילין.

”עול מלכות שמים” זה שאדם מקבל על עצמו באופן עקרוני שיש בורא לעולם והעולם אינו הפקר, עוד לפני שהוא נכנס לפרטים מה הבורא רוצה שהאדם יעשה וממה יימנע.

הדבר דומה לקשר שבין בני זוג. לפני שיורדים לפרטים הקטנים בנוגע לחובות האיש לאשתו ולהיפך, יש ההתחייבות כללית ראשונית – בני הזוג מתאחדים למשפחה אחת, ומקבלים על עצמם לחיות ביחד מתוך אהבה ואחוה ודאגה כנה אחד לשניה. לאחר שיש הסכמה כללית, אפשר לרדת לרזולוציה נמוכה יותר, פרנסה, בית, ריהוט, לא להעלים זה מזו וזו מזה וכן הלאה.

מקור 4 מכילתא דרבי ישמעאל כ', ג'

בספרי חסידות מובא משל מהמדרש המסביר זאת:

**מְשַׁל לְמַלְךְ בְּשָׂר וְדָם שֶׁנִּכְנַס לְמַדִּינָה. אָמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו: גֹּזֵר עֲלֵיהֶם גְּזֵרוֹת!
אָמַר לָהֶם: כְּשִׁיִּקְבְּלוּ אֶת מַלְכוּתִי - אֶגְזֹר עֲלֵיהֶם; שְׂאֵם מַלְכוּתִי לֹא יִקְבְּלוּ -
גְּזֵרוֹתֵי לֹא יִקְבְּלוּ!**

גם הקשר בין היהודי והקב"ה עובד באותה צורה. ראשית היהודי מקבל על עצמו את מלכות הקב"ה, וכתוצאה מזה, הוא מקבל על עצמו לקיים את המצוות.

כפי שאכן קרה כאשר הקב"ה הציע לעם ישראל את התורה בהר סיני. בני ישראל ענו: נעשה ונשמע. נעשה – קבלת עול מלכות שמים. אנו נעשה את כל מה שתצווה עלינו. ונשמע – קבלת עול מצוות. אנו כבר רוצים לשמוע את הפרטים כדי לקיים אותם. (מאמר ד"ה בחודש השלישי, ה'תשכ"ט, אות ז' [ע' ש"ב בחלק ג' – אדר-סיון – בהוצאה חדשה. מלוקט ד' – בהוצאה הישנה]).

חז"ל דרשו קודם כל לקבל את "עול מלכות שמים" ואחר כך את "עול מצוות". קיום המצוות לא תמיד קל, אך האדם עומד בזה משום שהוא יודע את גדולת המְצַוֶּה. ולכן, האדם צריך קודם כל לקבל על עצמו להתבטל בפני האלוקות באופן כללי. ולאחר מכן, מקבל עליו את הפרטים, מה ציווה הבורא לעשות וממה ציווה להימנע.

לפיכך תיקנו החכמים לומר קודם 'שמע' – בה אנו מקבלים את ה' עלינו למלך, ורק לאחר מכן את תפילת 'והיה אם שמוע' – בה אנו מקבלים עלינו את עול המצוות.

ב. הלימוד או המעשה?

<< הרבי

מדוע סדר הדברים שונה?

והנה, השינוי שבין פרשה ראשונה לפרשה שניה הוא לא רק בכללות ענינם, אלא גם בהפרטים שבהם, שבפרשה ראשונה נאמר ענין התורה קודם לענין המצוות, שהרי תחילה נאמר ושננתם וגו' ודברת בם, ואחר כך נאמר וקשרתם גו', מצוות תפילין, ששייכת לכל המצוות, כמאמר רז"ל¹ הוקשה כל התורה כולה (דהיינו מצוות התורה) לתפילין. ובפרשה שניה נאמר ענין המצוות קודם לענין התורה, שתחילה נאמר וקשרתם גו',² ואחר כך נאמר ולמדתם גו' לדבר בם.³

נענין שוב בטקסט של שתי התפילות ונדגיש את המילים בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות, ונראה איך שהסדר מתהפך.

מקור 5 ספר דברים, פרק ו', פסוקים ד-ט

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

מקור 6 ספר דברים, פרק י"א, פסוקים י"ג-ט"ז, י"ח-י"ט

וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ שָׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטְר-אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלָקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דָּגָנְךָ וְתִירֶשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאֶכְלָתָ וְשָׂבַעְתָּ. הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם... וְשָׁמַתֶּם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֵי-לִבְבְּכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל-יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ.

(1) קידושין לה, א. וראה לקוטי שיחות חלק ט' ע' 79 הערה 3

(2) עקב, יא, יח

(3) שם, יט

ומבואר בזה בדרושי חסידות, שהחילוק בין שתי הפרשיות של קריאת שמע הוא על דרך שתי הדעות שבגמרא⁴ אם תלמוד גדול או מעשה גדול, והיינו, שהסדר בפרשה ראשונה שענין התורה קודם לענין המצוות הוא לפי הדעה שתלמוד גדול, והסדר בפרשה שניה שענין המצוות קודם לענין התורה הוא לפי הדעה שמעשה גדול.

הבה נראה את הדיון בגמרא.

מקור 7 תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף מ' עמוד ב'

וְכָבֵר הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן וְזִקְנִים מְסוּבִין בְּעֵלְיַת בֵּית נִתְזָה בְּלוֹד, נִשְׁאַלָּה שְׂאִילָה זֹו בְּפִנְיָהֶם: תְּלָמוּד גְּדוֹל אוֹ מַעֲשֵׂה גְּדוֹל? נֶעְנָה רַבִּי טַרְפוֹן וְאָמַר: "מַעֲשֵׂה גְּדוֹל". נֶעְנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: "תְּלָמוּד גְּדוֹל". נֶעְנָה כּוֹלֵם וְאָמְרוּ: "תְּלָמוּד גְּדוֹל שֶׁהַתְּלָמוּד מְבִיא לְיַדִּי מַעֲשֵׂה".

בגמרא ישנן שלוש תשובות אפשריות לשאלה "תלמוד גדול או מעשה גדול?" דעת רבי טרפון ש"מעשה גדול", דעת רבי עקיבא ש"תלמוד גדול", ודעת שאר החכמים ש"תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה".

דעה ראשונה: תלמוד גדול

מצד אחד, ידוע ש"תלמוד תורה כנגד כולם" – מצוות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות. יהודי שלומד תורה מתאחד עם נותן התורה ביחוד נפלא שאין יחוד כמוהו. לפיכך "יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה" – לא רק החפצים שלך, אלא אף חפצי שמים (=מצוות) לא ישוו בה, ועל כן נצטוינו "והגית בו יומם ולילה".

דעה שניה: מעשה גדול

מצד שני – המעשה הוא העיקר. תכלית ירידת הנשמה לעולם והתלבשות בגוף היא בעולם העשיה דווקא.

דעה שלישית: תלמוד גדול, שהוא מביא לידי מעשה

אלא שהגיעו למסקנה שתלמוד גדול. משום מה? "שמביא לידי מעשה", ולא סתם מעשה אלא המעשה הנכון והמדויק. כדי לדעת את המעשה זקוקים ללמוד את התורה, משום ש"אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד..." וכאשר יהודי לומד על מנת לשמור, לעשות ולקיים את דברי התורה, אזי יש בידו גם תורה וגם מצוות.

*

לכן, אנו קודם אומרים את ה"שמע" שמדגישה את מעלת לימוד התורה, ורק לאחר מכן את "והיה אם שמוע" שמדגישה את מעלת קיום המצוות. משום שעלינו ללמוד קודם את התורה כדי לדעת מהן המצוות וכיצד לקיימן בצורה הנכונה.

ג. ללמוד וגם ללמד

בשתי התפילות אנו מוצאים מילים הנראות זהות – אך משמעותן שונה לחלוטין. ב'ואהבת' נאמר "ודברת במ", וב"והיה אם שמוע" נאמר "לדבר במ".

מקור 8 ספר דברים, פרק ו', פסוק ז'

וּשְׁנַנְתֶּם לְבַנְיָן וּדְבַרְתֶּם בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשֹׁכְכֶךָ וּבְקוֹמְךָ:

רש"י

וּדְבַרְתֶּם בָּם: שְׁלֹא יְהֵא עֵקֶר דְּבוּרְךָ אֶלֶּא בָּם - עֲשֵׂם עֵקֶר וְאֵל תַּעֲשֵׂם טָפֵל.

מקור 9 ספר דברים, פרק י"א, פסוק י"ט

וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְכֶךָ וּבְקוֹמְךָ.

רש"י

לְדַבֵּר בָּם: מַשְׁעָה שֶׁהֵבִין יוֹדֵעַ לְדַבֵּר, לְמַדְהוּ "תוֹרָה צְנָה לָנוּ מֹשֶׁה" שֶׁיְהֵא זֶה לְמוֹד דְּבוּרוֹ; מִכָּאן אָמְרוּ כְּשֶׁהִתְיַנּוֹק מִתְחִיל לְדַבֵּר אָבִיו מְשִׁיחַ עִמּוֹ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמְלַמְדוֹ תוֹרָה, וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן הָרִי הוּא כְּאֵלוֹ קוֹבְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם וְגו'.

<< הרבי

מי צריך "לדבר" דברי תורה?

ויש להעיר על חידוש ושינוי בין פרשה ראשונה של קריאת שמע לפרשה שניה - בנוגע ללימוד התורה: בשתי הפרשיות מדובר אודות לימוד התורה, אבל יש חילוק עיקרי ביניהם - שבפרשה ראשונה נאמר "ושננתם לבניך (ונוסף לזה) ודברת במ"⁵,

היינו, שנוסף על הציווי "ושננתם לבניך", יש גם ציווי (על זה שנצטווה "ושננתם לבניך") שהוא בעצמו צריך לדבר בדברי תורה; ואילו בפרשה שניה נאמר "ולמדתם אותם את בניכם לדבר במ", היינו, ש"לדבר במ" מתייחס ל"בניכם".

וכאן רואים שכאשר לא מעיינים בפירוש רש"י, לא מבחינים ולא לומדים את הפירוש הנכון בכתוב - גם כאשר מדובר אודות פירוש המילות בקריאת שמע (שנוגע בכמה ענינים): רוב העולם - לכל-הפחות מאלו שדברתי עמם - מפרשים "ושננתם לבניך" ודברת במ" ו"ולמדתם אותם את בניכם" לדבר במ" באותו אופן; בה בשעה ש"ודברת במ" קאי על האב והרב,⁶ ואילו "לדבר במ" מתייחס לבן, כפירוש רש"י: "משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה כו".⁷

גם האב וגם הבנים!

והחילוק בפועל: בפרשה ראשונה - הפעולה של "ודברת במ" בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", היא בנוגע לעצמו, אבל בנוגע ל"בניך" - לא יודעים אם אכן פעל עליהם; ואילו בפרשה שניה - הנה לא זו בלבד שהוא מתנהג כן, אלא אם רק יקיים מה שכתוב "ולמדתם אותם את בניכם לדבר במ", אזי יהיה הדיבור "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך" גם אצל הבנים.

והרי זה חילוק מן הקצה אל הקצה: לפעול על עצמו - זהו ענין אחד; אבל לפעול על הבנים שהנהגתם תהיה באופן של "לדבר במ" - הרי זו עבודה מיוחדת לגמרי, ובשביל זה יש צורך בסייעתא דשמיא והצלחה מיוחדים.

לא לשדר ניגודיות

ובפרטיות יותר: הן אמת שמפני רוב הדאגות וכו' מוסרים את הדרכת וחינוך הילדים במדה הכי חשובה למוסדות חינוך, אבל אף על פי כן, בחינוך הילד נוטל חלק חשוב לא רק בית-הספר, אלא גם הבית; יש להבטיח שכאשר הילד חוזר הביתה, לא יראה שם סתירה חס ושלום לבית-הספר, אלא אדרבה - שיראה שם סיוע לזה, כך, שהענין של "לדבר במ" יהיה לא רק בבית-הספר עם ה"מלמד", אלא גם "בשבתך בביתך", בבואו לאביו ואמו, יוכל לדבר אודות "תורה צוה לנו משה".

למשל, ילד שלומד בבית ספר יהודי, או בהיברו סקול, ובמשך חודש שלם מלמדים אותו על חג הפסח, ועל ליל הסדר, והוא מתאמן לשיר את ה'מה נשתנה', ואז כשמגיע פסח, בבית לא חוגגים לא חוגגים כלל, אלא הולכים לראות סרט.. זו תהיה אכזבה עצומה בשבילו, וסביר להניח שכבר לא יהי' לו כל חשק ורצון לשמוע שוב על ליל הסדר (גם בבית הספר).
זו כמובן דוגמה קיצונית, אך זה קיים ברבדים רבים. זה יכול להיות שאולי כן חוגגים ליל הסדר, אך בצורה מאד יבשה וקצרה, ומיד ממשיכים לאוכל ולדבר פוליטיקה... ההורים צריכים לוודא שהאווירה בבית תשלים ותסייע לאווירה בבית הספר, ולא להיפך.

זמן איכות יהודי עם הילדים

וענין זה נפעל על ידי פרשה שניה אפילו אצל מי שצריך לשלול אצלו הענין של "וסרתם ועבדתם גו".

ולאידך גיסא, יכול להיות מי שעבודתו "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", וגם עושה כל התלוי בו לקיים "ושננתם לבניך", ואפילו "לבניך אלו התלמידים"⁸, אבל, אם אכן יצליח לפעול עליהם "לדבר במ" - הרי זו עבודה בפני עצמה.

וכידוע מאמר כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן⁹ (אביו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר), שכשם שמצוה בכל יום להניח תפילין, כך מצוה על כל אחד מישראל לקבוע בכל יום זמן מסוים לדבר עם בני הבית בנוגע ליהדות, תורה ומצוותיה. ומזה מובן, שזהו ציווי ומצוה בפני עצמה, ויש צורך בסייעתא דשמיא מיוחדת.

הלשון הרגיל הוא: "חוב גמור על כל יהודי לחשוב כל יום חצי שעה אודות חינוך הילדים ולעשות הכל, מה שבכוחו לעשות ויותר מכפי כוחו, לראות לפעול אצל הילדים, שילכו בדרך בהם מדריכים אותם". מה הפירוש לחשוב חצי שעה אודות חינוך? בשיחה זו הרבי אומר את זה בלשון שונה, שמסבירה לנו יותר מה צריך לעשות בצורה פרקטית: "לקבוע בכל יום זמן מסוים לדבר עם בני הבית בנוגע ליהדות".

על כל הורה לוודא שמדי יום יש לו זמן מסוים שבו הוא 'מתוועד' עם בני הבית בנושא יהודי. זה יכול להיות בארוחת ערב, כשכל בני המשפחה מסובים מסביב לשולחן, שאז במקום לדבר על הטעם של האוכל, או על זוטות ודברים של מה בכך, אחד ההורים מכין סיפור יפה מן התורה. זה יכול להיות כשמשכיבים את הילדים לישון, לספר להם משהו מהתורה, או על החג הקרב הבא.

דוגמה חיה

לכל לראש צריכים האב והאם להראות "דוגמה חיה", כי, אם יאמרו לו דבר אחד והנהגתם תהיה באופן אחר, לא יפעל הדיבור על הילד; ילד לא מבין "קונצים"... אם האב "דורש נאה", והאם "דורשת נאה" - עליהם להיות גם "נאה מקיים"¹⁰, ואם חסר אצלם בקיום - אינו מקבל את ה"דרשה".

אך גם בהיותם "נאה דורש ונאה מקיים", צריכים האב והאם לדבר "דברים היוצאים מן הלב", כדי שיחדרו הדברים ויפעלו אצל הבן והבת, "לדבר במ", לא רק בבית-הספר, אלא גם "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך".

(8) ראה הערה קודמת

(9) "היום יום" כב טבת. וראה תו"מ רשימת היומן ס"ע שיג. וש"נ

(10) חגיגה יד, ב. וש"נ

סיפור

היתה פעם קבוצת הורים שבאה בצורה מאורגנת לאחת הישיבות, וטענה אל מול צוות ההנהלה, שהם לא עושים עבודה טובה. מדוע? משום שהילדים שלהם לא לומדים בצורה רצינית. כשהם מגיעים הביתה לחופש, הם לא יושבים ולומדים גמרא אלא מוצאים לעצמם עיסוקים אחרים..

אמר להם אחד מראשי הישיבה, יש לי שאלה בשבילכם: כשאתם עצמכם מסיימים את יום העבודה וחוזרים הביתה, מה אתם עושים? מתיישיבים ללמוד גמרא או חסידות? או קוראים עיתון? הם ביושר ענו, שהם מגיעים הביתה עייפים וסחוטים, ואין להם כח להתיישב וללמוד, ולכן הם קוראים עיתון. אמר להם ראש הישיבה: אז מה לכם כי תלינו על בניכם? הם עושים את מה שהם רואים בבית...

כמובן שישנה אחריות על המורים וחברי ההנהלה לחנך את התלמידים, אך בסופו של דבר הילד מושפע בעיקר ממה שהוא רואה בבית. ולכן, לא מספיק לשלוח את הילד לבית ספר טוב, צריך גם להראות לו דוגמא חיה.

אין זמן להמתין

וכאשר טוען שצריך עדיין להתייגע עם עצמו כיון שעדיין לא השלים עבודתו, וצריך עדיין להבטיח שלא יהיה מעמד ומצב של "וסרתם ועבדתם גו'", כיון שחסר אצלו הענין של "בכל מאדך" - אזי אומרים לו: אין זמן להמתין!... עליך אמנם לעסוק עם עצמך באופן של "יגעת"¹¹ וכפי שהתורה קובעת מה נקרא "יגעת"... אבל, בבת אחת, עליך לעסוק (ובזה תלוי כל הקיום שלך) גם בענין של "ולמדתם אותם את בניכם", "משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צוה לנו משה", לכל בני ובנות ישראל.

גאוזה יהודית

וכדי שכל זה יחדור אצל הילד - הנה לכל לראש עליו לראות "דוגמה חיה" מהוריו, ואחר כך צריך לשמוע מהם, מאביו ומאמו, באופן ש"כשהתינוק מתחיל לדבר" אזי מספרים לו לכל לראש ש"תורה צוה לנו משה", ולא רק באופן שאביו לוחש זאת בחשאי לתוך אזנו, אלא צריכים לדבר עמו כל כך עד שגם כאשר הילד הולך ברחוב, "בלכתך בדרך", לא יתבייש לספר שהוא בן לעם שיש לו "תורה" ש"צוה לנו משה".

מאמר ד"ה והיה אם שמוע, כ"ף מנחם-אב, ה'תשכ"ח, הנחה בלתי מוגה, ומשיחת כ"ף מנחם-אב, ה'תשכ"ח, רשימת השומעים בלתי מוגה. תורת מנחם כרך נ"ג, עמודים, 853 והלאה, ו-593 ואילך